

voor juristen dat van R. Fernhout, *Erkenning en toelating als vluchteling in Nederland* (1990); boeken waarnaar Van Esterik ook ruiterlijk verwijst. Het UAF is een te kleine factor om het daarin verrichte werk echt aan te vullen en het woord vooraf stelt terecht, in tegenstelling tot de flaptekst, dat de schat aan archieven in het ARA over dit onderwerp het boek verre te buiten gaat.

Een ander punt van kritiek is de grove lijn waarmee de sfeer van een decennium wordt geschetst. De jaren vijftig zijn niet alleen te karakteriseren met *De avonden*, de jaren zestig niet alleen met *Ik Jan Cremer* en de jaren tachtig met *Gimmick*. Als grove schets voor mij acceptabel, maar de term mentaliteitsgeschiedenis doet mij meer verwachten. Als gedenkboek en geschiedenis van het UAF is het boek echter zeer geslaagd.

W. Pelt

J. Hoffenaar, J. P. M. Schoenmakers, *November Romeo treed nader! De Nationale Reserve 1948-1998* (Den Haag: Sdu uitgevers, 1998, 212 blz., f45,-, ISBN 90 12 08575 6).

November Romeo treed nader! is voor de vrijwilliger een onmiddellijk herkenbare titel. 'November' en 'Romeo' staan respectievelijk voor de 'N' en de 'R' (Nationale Reserve) in het NAVO-spelalfabet en tevens is het één van de vele wachtwoord-combinaties die de reservisten gebruiken bij de uitvoering van hun bewakings- en beveiligingstaken. De Nationale Reserve bestaat uit 'vrijtijdsmilitairen', die zich naast hun 'gewone' werk in de burgermaatschappij voor de Nederlandse defensie inzetten. In dit boek beschrijven de auteurs, beide werkzaam bij de Sectie militaire geschiedenis, het ontstaan van de Nationale Reserve en haar geleidelijke ontwikkeling tot een volwaardig onderdeel van de Koninklijke Landmacht.

De Nationale Reserve was een produkt van de koude oorlog. Toen na de Tweede Wereldoorlog de meeste Nederlandse militairen in Nederlands-Indië verbleven, bestond er behoefte aan eenheden voor de verdediging en beveiliging in het eigen land. Met de oprichting op 15 april 1948 van de Nationale Reserve leek men deze lacune te kunnen opvullen. De Nationale Reserve had bij haar oprichting een dubbele doelstelling. Zo was zij zowel een militair instrument tegen het gevaar van 'links', namelijk de Sovjetunie en haar handlangers, als een politiek instrument tegen het gevaar van 'rechts' in de vorm van particuliere weerbaarheidsorganisaties. Uiteindelijk verdween in de jaren vijftig het volksweerbaarheidskarakter en werd de Nationale Reserve een militair instrument.

Mede door het ontbreken van een eenduidig doel was het voortbestaan van de Nationale Reserve meer dan eens onderwerp van discussie op hoog politiek en militair niveau. Daarbij kwam dat zij vanaf haar oprichting niet voor vol werd aangezien en binnen de Koninklijke Landmacht geen prioriteit had. De vrijwilligers waren matig tot slecht geoefend voor hun taken en bovendien waren deze taken — het bewaken en beveiligen van objecten — erg saai. Als gevolg daarvan was het absentisme en het verloop onder de vrijwilligers gedurende het gehele bestaan van de Nationale Reserve erg groot. Het gevoel van onderwaardering en de daarmee samenhangende wens van de reservisten om als een volwaardig landmachtonderdeel te worden beschouwd, vormen een rode draad in de geschiedenis van de Nationale Reserve. De officiële erkenning kwam uiteindelijk in 1982 met de toekenning van de korpsstatus en met de uitreiking van het vaandel door koningin Beatrix twee jaar later.

Hoewel de Nationale Reserve in de jaren vijftig dreigde te worden opgeheven en lange tijd door beroepsmilitairen slechts werd gedoogd, bestaat het korps tot op heden nog steeds. Niet alleen bleek het bij bezuinigingsafwegingen een goedkoop en dus aantrekkelijk alternatief te zijn, maar ook waren vrijwilligers door hun snelle inzetbaarheid en lokale bekendheid zeer

geschikt voor verschillende bewakingstaken. Aan het einde van de koude oorlog bleek de Nationale Reserve tevens zeer bruikbaar te zijn voor het uitvoeren van nieuwe (steunverlenings-) taken in vreedstijd. Het korps is mede daardoor een belangrijke schakel geworden tussen krijgsmacht en maatschappij.

In het rijk geïllustreerde *November Romeo treed nader!* weten de auteurs op heldere wijze een beeld te schetsen van de geschiedenis van het korps Nationale Reserve en de voortdurend hoog oplopende politieke en militaire discussies over haar voortbestaan. Mede door het nog zo prille bestaan van de Nationale Reserve was het voor de auteurs mogelijk om aan de hand van de vele persoonlijke verhalen van reservisten de geschiedenis te vertellen. Dit boek lijkt dan ook vooral voor deze doelgroep te zijn geschreven. Een tekort is echter, dat ondanks de vele persoonlijke verhalen de echte beweegredenen van de vrijwilligers om zich bij het korps Nationale Reserve aan te melden, in dit boek niet goed uit de verf zijn gekomen.

E. Maes

E. Hueting, *Op de bres voor het maatschappelijk welzijn, vijftig jaar Koningin Juliana Fonds* (Utrecht: Matrijs, 1998, 288 blz., f59,95, ISBN 90 5345 133 1).

Op 4 september 1998 bestond het Koningin Juliana Fonds (KJF) precies vijftig jaar. Dit vormde de aanleiding voor het fonds om Ernest Hueting, die als politicoloog en beoefenaar van de sociale wetenschappen verschillende publicaties over particuliere organisaties en overheidsinstellingen op zijn naam had staan, in de arm te nemen. Het resultaat is een jubileumuitgave waarin Hueting, die hierin overigens de vrije hand kreeg, een halve eeuw 'maatschappelijk welzijn' onder de loep neemt maar zich daarbij vooral toelegt op de beschrijving van de beleidsmatige ontwikkelingen binnen het Koningin Juliana Fonds.

Het boek is opgedeeld in drie delen, die elk een periode van steeds ongeveer vijftien jaar beslaan. Het eerste deel beschrijft de min of meer toevallige oprichting van het fonds. Als voortzetting van het werk van Volksherstel, dat zich in de naoorlogse dagen sterk had gemaakt voor het geestelijke en culturele herstel van de bevolking, werd in 1948 de Nationale raad voor maatschappelijk werk (NRMW) opgericht. Dit landelijk orgaan zou voortaan advies uitbrengen over de maatschappelijke zorg. Een fonds dat de te besteden gelden moest verdelen over de verschillende landelijke particuliere organisaties werd vervolgens opgericht onder de naam 'Stichting koningin Juliana fonds'. Het fonds hield zich niet direct met maatschappelijk werk bezig, maar was subsidiegever voor landelijke uitvoerende organisaties. Tot ver in de jaren zestig was het KJF vooral een (financieel) instrument van de NRMW. Ook vulde het KJF in zijn bestedingsbeleid nog veelal de overheid aan, die in de subsidiëring van landelijke organisaties vaak tekortschoot.

Pas eindjaren zestig ontwikkelde het fonds zich tot een zelfstandiger organisatie en werd de nauwe band met de NRMW losser. Ook steunde het fonds nu experimenten op het gebied van het maatschappelijk werk, die veelal niet door de overheid werden gefinancierd juist omdat ze experimenteel waren. Langzaam maar zeker werd het KJF een fonds *voor* het maatschappelijk werk in plaats van een fonds *van* het maatschappelijk werk.

Een probleem voor het KJF, dat hoofdzakelijk afhankelijk was en is van particuliere giften, bleef steeds het verwerven van financiële middelen. Moderne fondsenwervingsacties mislukten dikwijls. Het maatschappelijk werk bleek in zijn totaliteit moeilijk voor het publiek gevisualiseerd te kunnen worden en was dus voor het KJF moeilijk verkoopbaar. Zelfs de minister van CRM noemde in het midden van de jaren zeventig de maatschappelijke zorg een 'ondoordringbaar woud van landelijke particuliere instellingen'. Het vormde voor de overheid